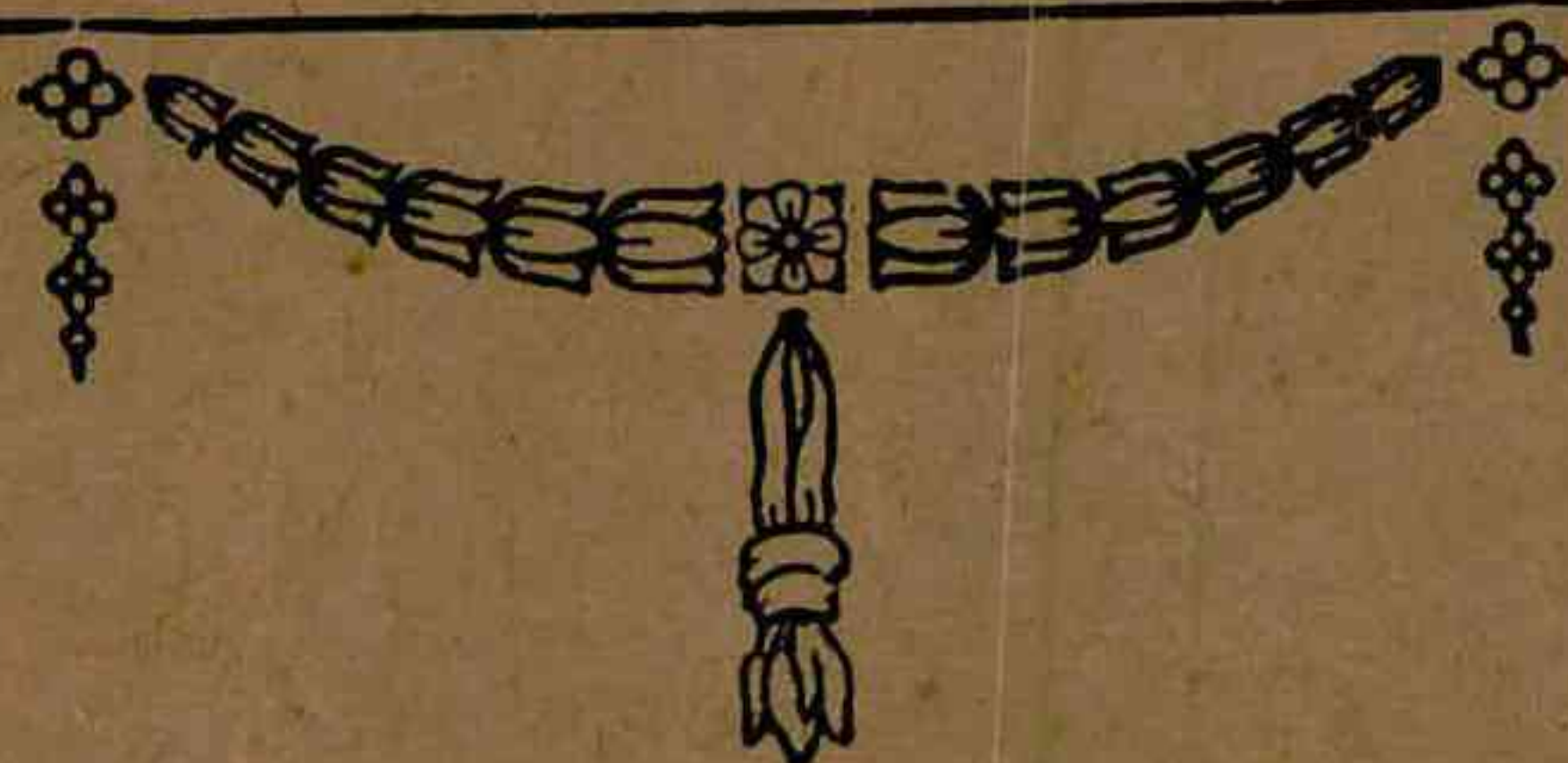

9
30

CHARUMATHI.

By

Kalachavedu Vencataramana Charlu.

SC No - 1938

Acc No - 18949

PRINTED AT
JANOPACARINI STORES
PRODDUTUR.

ప్రకటన.

మేమీ ముద్రాక్షరశాలను 1920 వ సంవత్సరమున
స్థాపించి పలువిధములగు కొత్తకొత్తరకముల ఇంక్లీషు, తె
లుగు, అక్షరములతో, కొత్తమాదిరీ లతలుగల బాగ్దాద్ తో
పలురకములగు బొమ్మలుచేర్చి శుభలేఖలు అనేకరంగులలో
అచ్చు వేయుచున్న సంగతి మీకందరకును దెలిసియోయున్నది.
ఇప్పుడు నూతనముగ కొన్నికొన్ని అక్షరములు, బాగ్దాదులు,
బొమ్మలు, లతలు పగయిరా అందముగా అచ్చువేయు సాధన
ములను తెప్పించి ప్రకటన పత్రికలు, శుభలేఖలు, కాగ్దాలు,
కవర్లు, హుండిఫాగములు, రశీదుబుక్కులు. అన్నిరకముల ఫార
ములును నమ్మకముగ సరసమైనరేట్లకు అచ్చువేసి కోరినకాల
ములో యిచ్చుచున్నాము. ఏ రకపుబైండింగు పనియైనను
ముద్రాసుపనివలె బాగుగను, సరసమైనరేట్లకును చేయుచు
న్నాము. మాకొకసారి ఆర్డరిచ్చినచో మారేట్లు మీకేవిశ
దమగును.

పొద్దుటూరు. } జానకీముద్రాక్షరశాల,
17—11—23 } పొద్దుటూరు, కడపజిల్లా.

చా రు మ తి.

9
30

ఇయ్యది

కలచవీడు వేంకటరమణాచార్యుల వారిచే.

రచియింపబడినది.

ప్రొద్దుటూరు

జానకీ ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రితము.

1923.

[రిజిస్టరు కాపీరైట్]

వెల రు 0—6—0

Printed through the Publishing Agents,
JANOPACARINI STORES.
PRODDUTUR. [Cuddapah]

విన్నపము.

—0—

నేను ద్రవ్యలోపముచే నల్లాడుచుంటిని. నామిత్రుడొక్కడు నాయొద్దకువచ్చి విజయనగరమువారి బహుమానముకొని యున్నది. చారిత్రక విషయముపై నాధానపడిన కల్పనా కథనొకదానిని వ్రాయవలయుననియు, నది పదునై ముసంగల గీతలుగల పద్యకావ్యముగ సుందవలయుననియు జెప్పి నన్నందుకు బోత్సహించిపోయెను.

ఆసమయమున నాగుమద్రవ్యము ప్రధానాంశము. పోటీపరీక్షార్థము పుస్తకమువ్రాసి పంపవలసిన కాలము సమీపించు . చుండెను. ఆబహుమానము నాకియ్యబడినట్లే యూహించి తద్వినియోగ నిర్ణయముజేయుచుంటిని. చరిత్రాంశ నిర్ణయమునకె విన్నెంటుస్మిత్ గారిచరిత్రగ్రంథమునందు కొంటిని. సరియైన కథనిర్ణయించుకొను నవకాశ మంతగా గలగ లేదు కాలము సమీపించుచున్నదను తొందరయొకవంక ద్రవ్యముచేత బడినదను సంతోష మింకొకవంక. తద్వినియోగ నిర్ణయము కుదురిని బుద్ధివేదన మతియొకవంక. ఇన్నియుగూడి నాకు చీకాకుబుట్టిన చాగుమతిని గుఱించి యేదియోయొకటి వ్రాయవలెనని నిర్ణయించితిని

ఈచాగుమతి లోకచక్రవర్తి కుమారిత ఈమెయు నీమెతండ్రియు నుత్తరమున కొకరు దక్షిణమున కొకరు బౌద్ధమత ప్రచారమునకై పోగురినియు నీమె తనభర్త పేరిట స్మారక చిహ్నముగా నొకపెద్దస్తంభముగట్టించె ననియు నుండెను. విన్నెంటుస్మిత్ గారు ప్రసాదించిన సాంభారమంతయు నింతే. ఈయుట్టిని బట్టికొని గగ్గిం పద్యపాదములుగల కావ్యమును స్వర్గమున కెగబ్రాక వలసినవాడనయితిని. కాని నాకు జంకుగాని భయముకాని తోపలేదు. చారుమతి గ్రంథమున కుపోద్ఘాత రూపకముగ వ్రాయబడిన పద్యముల యర్థము విశదముగ దెలియుటకే యింతదూరము వ్రాయవలసినచ్చినది.

కాలము సమీపించుచున్నది. కాని దనమునకు బిక్షువాత
లేదు. తల పగులగొట్టునట్లు దినమంతయు నుండు తలనొప్పి చీదినపు
డెల్ల ముక్కుచుండి రక్తము మిక్కుటముగ పడుట యధికమాయెను.

గంగా ఏప్రియల్ ౨౦ తేది గాబోలునారంభముచేసెతిని. అప్ప
టిస్థితిగో నేమివా రుచుంటినో నాకే తెలియదు. ఏదియెట్లున్ననుయె
మిది దినములు వ్రాసెతిని. ఈలోగానన్న ప్రోత్సహించిన నామిత్రు
నియొద్దనుండి బహుమా మా సంవత్సర మాపివేయబడినదని యుక్త
రమువచ్చినది. ఉత్సాహము చల్లబడెను. వ్రాతకు ప్రేరేపకము వ్రనన్
లాభము గనుక నీయుత్తరముతో నా వ్రాతయు నాగిపోయినది.

మఱలనీనాటికి దానిజోలికేపోలేదు. మనదేశమున కవులెట్టి
ప్రపణులైరో తెలుపుటయే మూయసంపూర్ణ గ్రంథమును బ్రకటించు
నుదేశము. గ్రంథమనుటకు భావగీతాత్మకమగు సీచిన్నపోతము
తగదేమో.

చారుమతి యశోకుని తనూకాత. బాల్యముననే వైధవ్యము
ప్రాప్తిచెను. ఆమెనిష్ఠాననిధి. సున్నితములగు హృదయవేదనలు క
గగుటచే మూవ్రపంచమునందలి పాపకర్మము లామెకంటపడినపు
హృదయము యధానుధలై పోవుచుండినను నామెనిష్ఠానమే యామెను
నిలువబెట్టినది. మంచిచెడ్డల పరస్పర సంఘర్షణముతోనే కథనిలిచినది.
కానిదైవముగ్రహించునెడ పునర్ముద్రణమునకె నదానిని బూర్తిచేయ
వలయునను వాంఛయున్నది. పాఠక హాసయులు నాలోపముల నా
కుదెల్పి యుగ్రహింతురుగాక

ఈ గ్రంథమును ద్రవ్యము కోరకయే ముద్రించిన ప్రొద్దుటూరు
జానకీ ముద్రణాలయము వారికి నాకృతజ్ఞతా పూర్వక వందనము లర్పిం
చుచున్నాను.

రుధిరోద్ధారి సం॥ భాద్రపద
బ॥ ౩ లు శుక్రవారము.
తాడిపత్రి.

ఇట్లు,
బుధజనవిధేయుడు,
కలచవీడు వేంకటరమణాచార్యులు.

అ వ తా రిక.

చ॥ కవినముదాయ మానసవికాస కరంబగు దివ్య తేజమా!
యెవఁడలంపనట్టి గతి నేడలపోసిమహాత్ములైన స
త్కవులుఁ దలంకు కార్యమునుఁ దాల్చితి నీభుజసీమయందు నే
ర్పవెహృదయమ్మునిండి తగుభంగిజయంబునుఁ గాంచుమార్గముల్!

ఉ॥ నూతనఘక్కినంది. యొకనూత్నవిహాయసమందు నేను వాం
ఛాతతిమాత్రమూతగఁ బ్రచారములన్ గొనసాగఁజేయను
ఱుతఁ నూగుచుండినను యోగ్యుఁడతండనుపింతువో తగం
డీతఁడటంచుఁ గ్రిందికివడిన్ బడఁదొర్తువోనీ కెవడితిన్

ఉ॥ పూనితివ్రామఁగాఁ బరచుపూజితమైన యశోకపుత్రికా
నూనచరిత్రనింతఁ గడునూయనములోకమునందుఁ దత్కథా
జ్ఞానమే నేనెరుంగునది స్వల్పమేయయ్య బుధాళికెల్ల న
ద్వాననే మెచ్చుఁగూర్చు గనెదన్ గడునమ్మిరచింపఁ బూనితిన్!

ఉ॥ పూర్వమువ్రాసి పోయినకవుల్ గనినట్టివిత్ర భావమీ
య్యురఁ దోపదేటికిపుడో భగవానుడ! నిర్మలప్రభా
ఖగ్వలు లోకమందిపుడఁ గల్లుటనీకుముదంబుఁ గూర్చదే
యోర్వమినీకుఁ గట్టుటకునొప్పుదు నామనమేమి నేయుదున్!

చ॥ స్రవిమలమై యుదాత్తమగు భావసుమంబు రుచించుటే యసం
భవమగు నీయుగంబున నవప్రతిభా యుతులా దరంబునన్

గవితకుఁ బ్రాణనీరములఁ గల్పన సేసి సుమప్రకాండమున్
దవులుపనెంచుటెంత శుభదమ్ము ముదమ్ముగునో ధరాస్థలికన్॥

౯౧ జీవములేని కట్టెలరచించెడు శిల్పమె లోకమానస్యమై
తావులవీచు నట్టిలలితంపుఁ గుమారసమీరమై, ప్రపంచం
తీవిలసత్తరంగ చయనిస్వనమై సుఖమిచ్చునేళ గీ
తావళినాలపించు కవితాసుతు జీవనముల్ కఠోరముల్॥

౯౨ జయమోయోటమియో యొకండగుటయే సత్యంబువజ్రహస్త
దయమై, మానసపాత్ర నిండినపుడతంకంబు లెన్నేని వి
చ్చియపోవు జగమందొకప్పుడు నుతుల్ జెందంగలేకున్న ని
శ్చయమామోగ్యతచచ్చిపోదెపుడో తేజస్ఫూర్తిఁ జూపించెడున్

చారుమతి.

“చాలకాశంబున నాశ్రతుల్ గొలువ దివ్యంబైన కీర్తిప్రభా
నీకంబుల్ బఱగించి సౌఖ్యజగమున్నిర్మించి మాబోంట్లకీ
కాకల్ గూర్చెదు చంద్రమా! నయము జోకల్ నీవె బోధించిన
లోకంబెల్లనడంగిపోదె పునరాలోకంబు వ్యర్థంబుగఁ”

“తే॥ గీ॥ జగములనుముంచు నీదు తేజంబుముందు
నుండి లేనట్టి కాంతితో నుండెఁజక్క
లలతిదీపసహస్రంబు లలరునట్లు
గనులమెఱుఱుంచు విమృత్తుకాశమందు”

“తే॥ గీ॥ ఎంచిస్వోత్కర్షమదిని మాయించినావు
తారకాప్రభ! నీవంటివారుగూడ
స్వార్థమునకయి యొరులనాశంబుఁజేయ
రాజులేగుస్వార్థత్యాగ రతులగుదురు”

“చ॥ మొయిళులులేని యాకసపుంబున్నపుంబూవపు; తల్లిచేతుల
బయిరులకు మరందరసపానముఁ గూర్చుచుఁ బెంచిపెంచి యిం
తయొమఱియంతయో ఫలముదార్కొను వేళ మనుష్యఖిడ్గసం
చములునానిఁ గూల్చినవిషాద భరమొడియెట్లు మోసెదో”

“సు॥ లలితోక్తులైలంగనహస్యముల నుల్లాసంపుంగలంబునన్
గిలిగింతల్ వెలయించుచున్ గుముదపంక్తిరక్తిదేలించి త
చ్చలదుచ్చస్థిత భంగడోలికలలో సౌఖ్యంబులంబొంది కాం
తులు గోల్పోయినవాని వీడెనవెసీతుల్ లేని నీచుండవై”

“ఉ॥ నాదగు పెండ్లినాడు భవనంబున మంగళకార్య జాలముల్
మోదముననొప్పనర్చి తలపుల్ చెరలాడగ మమ్ములన్ వదీ
యోదయవేళ మేడపయినుంపంగ నీకురిపించినట్టి సౌ
భ్యోదయమేది? వన్ముయెనె? యొప్పువుసూవిపరీత వృత్తముల్”

“ఉ॥ చల్లనిబాకులంది సరసంబగుఁ జెయ్యులటుల్ హృదబ్జముల్
మెల్లనదాకి, యందఱుభ్రమింపంగఁ జంద్రశిలావధూటి పెం
దల్లడమంది నీకుగవెతల్ బొల యించెడు; తేనెకత్తినాఁ
జెల్లదె? లోకనంకులముఁ జేసెనువాడవు శాంతమూర్తివై”

“చ॥ అని విషమంబులై, హృదయ మందడరెన్ దరిదాపుఁగానకే
యనునిమిషంబు భాపముల యాచితృత్తి, నరాబియాయెడా
రినిఁ బ్రతివాతముల్ బరచురీతిని రేగెనుదశ్రవణహామం
దున సెలచెన్ మునుంగుటకొనూతన జీవికఁబూననెంచియో॥

తే॥ గీ॥ భావములఁబరస్పరము సంబంధమేయె
తలపఱేదు చారుమతీలతాంగి; భావ
జననమొండు, తదుద్యేకసరణియొండు
మాత్రమేకాని కారణంబరయదామె॥

తే॥ గీ॥ వలపుకాండ వియోగతావంబొకంట
భూతహింసకుఁ జింతిల్లు రీతియొకట
సుగుణసంస్తుతి యొకకొంత మగువపాడు
చంద్రచంద్రికా వర్ణననరణి దెలిపె॥

తే॥ గీ॥ కలతఁజెందిన ముఖముతో గళితమైన
యంసములమీదిపైటతో నాశుభాంగి
బొమలుముడుచుచు విడుచుచుఁబూర్ణమె వ
యోజనస్తన్నయత నంది యుండెనపుడు॥

తే॥ గీ॥ అడచియుంచిన పదగతుల్, విడువబడిన
రమ్యతాంబూల వాసనప్రకరములును
జెప్పకేచెప్పె నెపతెయోచెలియపాలువు!
కనులుచలియించి వికసించెఁగాంతకపుడు॥

తే॥ గీ॥ మేడనెల్లడ వీక్షణోర్మికలు బర్వ
నొకనిమేషమునందు విద్యుత్ప్రకాశి
గృహము దీప్తంబులెల్ల వెల్గించినట్లు
చండకిరణుని కిరణప్రసారమట్లు॥

చ॥ సగముతోలంగిపోయి దిగజాతినపైట భుజంబుపైకే దా
నెగచి కలంగి వ్రాలిన ముఖేందుని నిర్మలతావ్రశాంతుల
దగులుపఁద త్తరించునెడ దచ్చెలియైన వసంతిమేడపై
నగవడెదా నెటుంగనటు లచ్చటి సంభ్రమచి త్తవృత్తముల్॥

“త త్తరపాటు నంగములఁ దార్కొనియుండినఁ దావనెంచి తా
 న త్తరినోవనంతి! యపుడాడినమాటలు మాసిపోయెనే
 చి త్తముచుండి! యేవొ పెరచింతలు నీనుదినాక్రమించెనా
 మత్తుననాలసించితని మందముగా హసియింప సాగినఁ”

“తే॥ గీ॥ నవ్వునకు నవ్వు ప్రతివందనంబుగాగఁ
 దెలుపుఁగావియుఁ గలసి కాంతులనుఁ జల్లు
 దంతములొకింతదోప శాంతంబుదొలుక
 వదనమందున, నాచెలి వలికెనిట్లు.”

“చ॥ తలఁపులుదాటునేమి వనితా! నినునీవిషయంబు నీదు నా
 కులతఁ దొలంచుమార్గమునుగూర్చి చరించుచునుండెగాక ని
 ర్గులమగు నామనంబు, సుషమంబగు నీగగనావకాశ, మీ
 కలుషములేని చంద్రునివికాసమె సాక్షులునాదుమాటకుఁ”

“తే॥ గీ॥ చల్లగాలికి వర్షించి శాంతిఁగూర్చి
 జలధరంబులు రాసాడుసగుయమందుఁ
 బ్రబలతేజంబుగూర్చు శంపాలతికలో
 చెట్టనడరించుఁ బిడుగులోబుట్టగలవు!”

“తే॥ గీ॥ బలముకల్గినదాక నుప్పరమువంక
 కరుగుజువ్వకు నాధారమరిగి నేని
 నినుమడించిన పేగాననిలకుఁ బడదె
 గగనసంచారవాంఛలఁ గట్టిపెట్టి

“తే॥ గీ॥ సుగుణముల నూవమైనను శోధనార్థ
మాది దేవుడు కష్టచయంబులంప
నాపుటంబున నిల్చి జయంబుఁగొనునో
ధర్మమునువీడునో భాధఁదాళలేక”

“తే॥ గీ॥ దేహసౌఖ్యముఁ గోరివ ర్తించువారు
నిండియున్నారు లోకమందెచట నబల!
ఆత్మసౌఖ్యముఁ గొందఁతేయరయువారు
వారిలోఁగొందఁతే ధర్మపథమువిడరు”

“తే॥ గీ॥ సులభలభ్యసుఖంబులు నిలువగలవె
చెలి! శ్రమంగల్లు సుఖమునిల్చినదినాలు
క్షణికముల తఱ్ఱు లేదు శాశ్వతములందు
నాలువకటించునే వెలయాలితఱుకు”

“తే॥ గీ॥ అమలిసమైనయాకసమునందుఁ జరించుచుమెల్లమెల్ల స్వ
చ్ఛములగుగాంతిబాహువుల జాచెడుజంద్రునిబల్మిఁ జూచిమా
గ్ధమునమెలంగు నిన్నబలఁగాంచి మనంబునభీతిఁజెంది య
క్రిమముక్రమంబొపల్కితిని కాంతయొకించుక కూర్చుదాననై”

“తే॥ గీ॥ హృదయగోచర భావంబురేగివచ్చి
బయటఁబడుఁగాని నిల్వఁజెబ్బంగి నేని
హితముగాకున్న నన్నునిందితనుఁజేయ
కమ్మ! యాజన్మమైత్రీ నీవరసియైన”

మ॥ అనిహృద్భావము వెల్లడించినఁ నదీయంబైన ప్రియోన్మాన్మతిఁ
గనిహరించి మనోన్యధిల్ పరులెఱుంగఁ సిద్ధనంగుంది మో
మున మందస్మిత మాడుచుండఁజెలియా! పూరేకుఁగాపాడు నా
కును నిందించినమెత్తురే యొకట నెగ్గుల్ పూవుఁబాధించినఁ

✓ తే॥ గీ॥ విన్నునందుండి చంద్రనాపికుఁడు వెల్లు
మలపినున్మనో దుర్గమర్చప్రదేశ
భేదనంబునకు ఫిరంగి బెట్టి నాడు
దుర్గపతనంబు మాత్రము దుర్ఘటంబు!

ఉ॥ ఇంచుక తాకు నాగదు సురూ వనితాహృదయంబటన్నయ
య్యించితవాక్యముల్ నిజములైననుఁ బిన్నతనానజ్ఞానము
గంచెనమర్చినాపిత మృగముల దూరమునిల్పెనమ్మ యిం
చించుక వానిగాలిఁ జలియించినమాత్రభయంబు వోలునే!

మ॥ పకి! నాయాడఁ గుమారలాటలను బుచ్చఁ బాల్యకాలంబు, ప
చ్చకపోయెఁ మదికవ్విధంబు, పిశృనాజ్ఞల్ నాకుగా నేర్చి నే
ర్పకముందే యెటులో గడించితిని శాస్త్రజ్ఞానసర్వస్వ మం
దుకుఁ దోడాయెనురూప- మేమనినను సోత్కర్షణింకేటికిఁ

ఉ॥ జ్ఞానసమార్జన వ్రతము సాగిన వెన్నఁగదావసతి! వి
జ్ఞాన విశేషవంతుఁ, బ్రశస్తగుణప్రకరుఁ, సుగాత్రు నే
నేనయమెంచి, భర్తగగణించి వరించితి; నిట్టులంచు లో
కాననధర్మ వ్రతము కాంపను గాంతానిఁ బాయనంతకుఁ

“తే! గీ! పరిణయంబైనదాది, నాభ ర్త మనము
మన్ననంబున, మేళనంబైనవనగ
వెసితిని మీగడలలోని వెన్నబోలె
విడవబడితి మీగడచేత వెన్నయబులె”

“తే! గీ! ప్రాతరుదయంపుఁ గాంతుల బంగ గలవె
నిత్య! మెంతికాలము దాము నిలవగలవు
వచ్చనాకులపైనిఁ గన్నట్లు విమల
కాంతుల హిమకణంబులు కమలనయన”

“తే! గీ! సర్వస్మష్టియఁ బ్రకృతచంచలముగాన
మన్ననోవృత్తి నొకిలీలమలపజాల
నప్పుఁప్పుడీ విమల విహాయసంభాఁ
గలుషమోయనిచంద్రకల్ గలచునన్ను”

“ఉ! ఆసమయంబులందు భయమందుదు మార్గముజారునంచు; బ్ర
జ్ఞానముపేతయైన చెలినంగతి తప్పనిదంచు, దానికై
యానపహింతు నమ్మ సమయంబునకు న్నినుబోలె నెందఱో
డాసిరి నన్నుబోచిరి తటాలన కై ర్యము దూలువేళలన్”

“ఉ! నాకుగరంబుఁ గూర్చెను జనంబులలో నిను నగ్రగాణ్యగా
జోకలుచెయుచుంటిఁ బడచుందనమాదిగ నేటిదాక నెం
దాకవిదేశవాసము నొనర్చితి నాకయి యంతదాక న
తొకలనందుచుంటి ననువైన సఖుల్ గనగాక యుండుటన్”

ఉ॥ నావిభునాత్మ వీడినయనంతర మేనుఁ బవిత్రభావ వా!
తావరణంబునందు. విమలానిలధారణఁ జేసి దానితో
జీవమునిల్పియుంటి, బెరచింతలకే నెడమీకపోతి. నే
నేవగనున్న నేమి? యలయింపులు తప్పవుప్రాణికోటికి

“తే॥గీ॥ పసిడిగోడలనడుమఁ బూపాన్పులిడిన
యుయ్యెలలనూగుఁ బూబోండ్లయుల్లములనుఁ
దలపఁగారాని కఠినతవలచెనెట్లు?
తోచునవికావు సృష్టివస్తువుల కళలు”

“తే॥గీ॥ ‘ఆభిజాత్య’మున్నతనుని యనుటెకాని
గర్వహృదయా నార్ద్రతఁగానలేక
యన సరాధులనేచుఁ బాపాత్ములెంద
టో ధర్మాస్థలిఁ బువ్వుగానున్నవారు”

మ॥ అనియెమో యనఁ బోవునంత నొకచాయన్ గుండె వ్రేలంగ నా
ర్చినయాగు విని మోమునంబరదిశన్ ద్రిప్పెలతాతన్వి తో
డినే పారావత మొండ పానములదండన్ వ్రాలినంచత్వమున్
గన, బాష్పంబులునించె నామెమదిపోకల్ జెప్పురాన త్తరిన్”

“తే॥గీ॥ మే త్రనెన యామెనునము మే త్రనామె
నార్ద్రహృదయంబు నీగుగానపుడె మారె
వేడియూర్పుల వెలయించి వాడిసోలు
చనియె నన లేక యన లేక యతివయ్యున్”

“మ॥ తరుణీ! పొందినభావముల్, కనినవింతల్ నిండిపోయెన్ హృదం
తరమున్ నేత్రయుగంబు, దుర్భరమికన్, ద్రష్టవ్యమెచ్చోట నే
నరయన్లేనయితిన్ బ్రపంచమున, సత్యజ్ఞాన విద్యాస్థితై
చరియింపన్ దలపోసితిన్ జననిపజ్జన్ జేర్చుమానన్నికన్”

“చ॥ అనినవసంతి చారుమతిహస్తము కెలునబట్టి మెల్లమె
ల్లన నడిపించుచున్ బదములం గడుసోమరులైన నూపుర
భవములుజెలంగ గేహపుగవాటముజేరి యొకింత యోరగిం
చిన తలుపల్లు తీసి యలచేడియ చేరె గృహంతరాళమున్”

చారుమతి.

ద్వితీయాశ్వాసము

మ॥ చెలియా! భావములెన్ని యో నుదినినించె; వెల్పులకబోవుచో
వలుమృగ్యంబులు; దేశికుండెటకబోవ నేడు సందయ్యె; నా
కులఁబాష్పంబుల రాల్చుజెట్టుకడ న్నూర్చుండి, యొక్కొంత జ్ఞా
నులమై, తత్త్విము కొంత ద్రావునము విజ్ఞుల్ జేయుటక్షేకదా!

“తే॥గీ॥ శనువుస్పృశియించునంత బ్రతములమోడ్చి
వెల్లబాసిన మొక్కలవిధము జూడు,
జనులకు నినర్గమగు దోషచయము తమ్ముఁ
దాకి బాధించునే యని తలచుచుండె”

“తే॥గీ॥ కేగు వేళలఁ జంగ్రుఁడు వినమువీడి
కళల న్లొడిచి యమాయకులవిధాన
నలగుచున్నాడు; జ్ఞానోదయంబువేళ
గళితకాయుష్యుడైన వక్రనరుబోలె”

శా॥ “ఆవృక్షంబులపొంత కేగుదము కుల్యా రావముల్ దెల్పునే
వేవో తత్త్వరహస్యముల్, గుబురులై హృదయంబులై నీటిపైఁ
గావాలె ధరణీజశాఖును రాగస్ఫూర్తి ముద్దాడ న
న్నేవంచించెడు స్పృష్టిశోభ లొగులక వాసింప కెట్లుండునో”

క॥ అని చారుమతీసతి కర

మునుఁ జెలిహ సగుబునందుఁ బూన్చి మొదళ్ల
దనుపుచు జను గుల్యముగల
యనుగుంజెట్టులనుఁ జేర హర్షమున జనెన్ |

ఉ॥ ఆకులమీదిను త్రియము లాసవనుండు శిరంబులందుఁ బె
న్వీకున రాల్చె రాగల యనింద్యజయమునుఁ జాటెనోయనన్
గోకిల కంఠమె త్తి కువుకూవని మంగళగీత సంతతుల్ •
దేకు వఁబాడె, మోమునఁజలింపని సంతనమాడె వారికిన్.

ఉ॥ చల్లని యాయె డన్ దనుప్రసంగములన్ గొనసాగఁజేయగా
బల్లవపాణు లాత్మలను స్వర్గపురమ్మునఁ ద్రిప్పఁజాలు నా
ప్లిసమీరముల్ మెయినివీచెను, భానుడుస్వీయచండతన్
జల్లిన స్నిగ్ధతల్ సనపు శాంతియు వీడదు డల్ స్థలంబునన్

తే॥ గీ॥ పదరునాకుల గలగలభ్యనుల నణఁగి
చెలఁగు వాతంపుటీలలఁ గలసి మెలసి
యడరు గోయిలకూతల నై క్యమంది
వెలికి వినుపించుచుండె నిట్టుల యొకింత.

చారుమతి: —

“ను॥ కలికీ జాలయిపారు నీరముల మొక్కల్ వృక్షముల్ తీగలున్
బలమార్జించి, కళాయుతంబులయి, జీనస్థైర్యమందెన్, జలం
బులకాచ్చాదనమిచ్చె వృక్షములు పూవుల్ వాసనల్నించె దీ
గెలునందంబిడె నాకెలంకులకు రక్తింగంచు మొగింపొంటికిన్”

వసంతి:- “తే||గీ|| తానుఁదిన్నదె తిండిగాఁ తనదు జీవి
 తంబె జీవితమ్ము నెడు విధమ్ముదోప
 దూరమున వల్లెఁజూచితె? తోవదేమొ
 ప్రాణికట్టిజీవితము విసత్తుకంచు”

చారుమతి: —

“చ|| వనములలోఁ జరించుచు సభస్థలిక్రింద వసించుచుండి రా
 లినఫలముల్ భుజించుచు నిలీనగుతంబులఁ బారుచున్న కా
 ల్యసు సీలలమ్ముఁ ద్రావుచుఁ బ్రపంచకమే స్వకుటుంబముట్లు జూ
 చిన యల బుద్ధదేవుని విచిత్రచరిత్రము రమ్యమయ్యెడు”

“తే||గీ|| అణువు మొదలుగ బ్రహ్మాండమంత దనుక
 నొక్కతేజమె వెలుగుచు నున్నదంచు
 నెఱిగి యెఱిగించి యులు జరియించె నెవడు
 ఆ మహాత్ముని పేరు పూజ్యంబుగాదె”

వసంతి: —

“మ|| అతివా! చూడుశరీరిపాపములు మత్స్యవృత్తముఁగోరి వ
 చ్చితి నేనంచునచించు నాతఁడు, చలించె న్నాదు ప్రాణంబు నీ
 మతికే గోచరమయ్యెఁగా యలనిశిం బారావతంబొందుని
 న్నతిచింతాంబుధిఁ ద్రోసినప్పు జగనుత్సంతంబు నిష్టేచుమీ!

“అ||వె|| ఒరుల నోటికడినిఁ దరలించి యుదరంబు
 నించుకొనుటె జగము నిమితియయ్యెఁ
 దన్నునోరుఁగొట్టి దాని నింకొకడు జే
 కొనునటంచుఁ దానుఁ గనకదేమొ.”

చా గు మ తి :- —

‘మ॥ కసవుంగంపనుఁ దీసివై చిన నె యోగ్యంబైన తావుల్ దిశా
విసరంబందునఁ జల్లులాడెడు బువుల్ పెంపొందజాలుగడ
ససితోఁబెకొనునగ్ని నగ్నిమడియింపఁ జాలిన ట్టిభువి
విసపున్నుబ్ధు లొకండొకండులనుఁ జంపింపఁ బ్రయత్నించునో’

“తే॥గీ॥ జగమునంతయు నిర్మూలముగనొనగ్ని
మఱల ధర్మము నెలకొల్పు ధరణిదైవ
మంచుబుధులంట నిశ్చయంబవునొయేమొ
యంచు సందియమున నూగులాడుమనము.”

“తే॥గీ॥ భారతంబునఁ బూజ్యమై వరలుగీత
నిర్వచించిన యవతార ముర్వికేల
దిగెనొ యట్టికార్యంబుఁ జేయగ నొకండు
భగవదవతారమూర్తి సంభవముగనడె.”

“ఉ॥ గాతిరిగన్నులార నిదురంగన లోకపు శోకవృత్తముల్
బాళిగనిల్చు నాయెదుటవచ్చి రవంతయ మాసిపోక క్రీ
డాతరుణమ్ము భోజనమెడఁ దలపెట్టవు; మానసంబు జిం
తాతతి నిండియుండె వివిధమ్ముల దుఃఖపుఁ గోతలయ్యెగా.”

“చ॥ ప్రియుడెడఁబాసి పోయెనను వేదనసుక్కిలిఁ గొన్నినాళ్లు నీ
దయకలిమిఁ జరించితి వృధా శ్రమనాకయిదేశమెల్ల; నం
తయుముగిసె, మగండరిగెదా సుఖలోకము జేరనంచు ని
శ్చయమతిన్నె మెలంగితిఁ బ్రశాంతమనంబునఁ గొంతకాలము”

“శా|| ఆకాలంబున నేను గ్రంథపఠన వ్యాపారపారీక్షనై
 లోకంబే వికనాడి పుస్తకపుటల్లు బాసి రాలేదు చీ
 కాకుబొందెమనంబు తండ్రిజయకాంక్ష శత్రులం జంప నా
 హా కట్ట యితనుయ్యెనంచు విని రాజ్యంబే నిట్టైనచో”

“మ|| అవనీపాల ర దేశసేవకయి సేయక ధూర్జులభూషణి
 త్వహింసక సరియకానె? రక్తమున సిక్తంబైన యాభూమి గౌ
 రవసంధాయకమానె? గూళ్వేరుడు క్రౌర్యంబన్న హన్సిండు నే
 మి? వయస్యా కలువంబు లింతటివె భూమి రాజనంశంబున”

“మ|| దయయే నుత్తమైన ధర్మమదియే దైవస్వ మీశాలు నా
 దయలేకున్న నుగంబుకంటె నధనుశ్వంబందుఁ దీవ్యత్సుధా
 మయమైనట్టి దయారసంబు గగనంబందుండి యాక్రిందికి
 దయసేయునట్టి స్వాతిచిన్ములటు హాస్యోదానపాచారముల్”

“తే|| గీ|| క్రౌర్య మొనరించు జరుముస్థిమృ చెవును!
 యస్థింబగు దేహంబునడచుఁగాని
 సిరబలంబగు నాత్మనిర్మించునట్టి
 యలకృపాదయమెంత నిత్యమొలతాంగి”

మ|| అనివాద్యాటినొకంత నాగకయుపన్యాసంబు నాగించుచుం
 డిన గేహంబుఁవ్యజించునో యనియది జింతించియూయింతియ
 ట్లను “గారుణ్యనిధానఁడైన గురుడేలా లేదు నేడిందెటిం
 గినఁ దెల్పంగదె నెచ్చెలీయనినఁ బల్కె దన్వీకీరీతిగ”

“మ॥ చిరకాలంబు గురూత్తమున్ గొలిచితిన్ జెప్పిన్ బ్రసంగంబునన్
ధరవెదాంతుల నెల్ల నొక్క యెడకు న్రప్పించునిష్టంబుఁ ద
ద్భరమున్ బూనిచరించునేమొ? యదిత ధ్యంబేని లోకానికే
మిరహస్యంబులు చాటఁగాఁబడనొయే మీభాగ్యమింతబ్బునే”

“తే॥గీ॥ నాన్వీధి నువీడి పరలకై పాటుపడుట
లన్నతనికి భక్త్యభోజ్యములుగావె
త శ్చవిదులకు లోకమంతయునుగాక
యంతలింతలునుఁ గుటుంబమగునెచెలియ”

“తే॥గీ॥ శ్రీజలకుహిశంబుఁ గూర్చుభావమునఁగాదె
పిన్నతనమునఁ బెండిలివీడెగురుఁడు
నార్తరవనున్న హృదయంబునవియజేయు
నతనినర్తనమార్య సమ్మతముజగతి”

“ఉ॥ ఎన్నిదినాలనుండియొ యహ్మీనునిజాచుచు నుంటిమేకదా
కన్నదికానివిన్నదియఁ గానియ నింద్యచరిత్రగాదెయే
మన్ననుఁ దండ్రబోలెఁ బ్రియమారఁగ బాలరబాలికావళి
మన్ననఁజేసిపెంచి పరనుంబగు జ్ఞానధనం బొసంగఁడే”

“తే॥గీ॥ నాప్రియగురుండను నేర్చినాగుపథఁతి
చక్రవర్తికివలయు శాస్త్రములఁ దండ్ర
బాహ్మణోచితమైన విద్య తగురుఁడు
నొక్కదేశకుఁ చెంత నేయఁచితమైతి”

“తే॥గీ॥ ఆదినంబులు మొదలుగా నీదినంబు
దనుకంబుప్పుముం నావి విధమ్ముదోప
మాగురుండును దండ్రుసమానచిత్త
నృత్తివర్తించు చున్నారు భేదమెడలి॥”

‘చ॥ అతనిపదంబులక గొలుచునానమ యంబునదివ్యబోధనా
మృతమధువానువేళ నుదయించిన సౌఖ్యవిధుండునాకు సం
తతముఁ బ్రకాశమిచ్చిననువగ్గురు వారికిగూడఁ జంద్రికా
ప్రతతుల నంపుచుండు బహుభంగుల సౌఖ్యములార్యసంగతుల్ ।

“తే॥గీ॥ హస్తమందున నీటికాయనుభరించి
నగరనగరంబుఁ బర్యటనంబుఁజేసి
వేళకొదవిన భిక్షువువిందుఁ గుడిచి
ప్రాణికోటినిఁగొల్చు జీవనముఘనము॥”

“తే॥గీ॥ లేనిపోనియానలఁ బూనిలెక్కలేని
కలుషములఁజేసి ద్రవ్యంబుఁగడనసేయు
జీవికలు దేవునికె కాకచిన్నవార
మైనమనకును హేయంబులగునునిజము॥”

“తే॥గీ॥ చక్రవర్తిని వీధివిక్షకుని నేని
భేదమెంచకయొకమాడ్కి నాదరించు
జీవి, బహుళయోగములజేసిన మహాత్ము
లరుగు దివ్యదేశముఁజేరనరుగఁజాలు॥”

చ॥ హితమని పేదవారినతిహినపుఁ జూడ్కుల జూచుచున్నయు
న్నతులను కొన్నవారు భునంబున నెందఱునిశ్చయంపుట
న్నతిఁగలవారలోయని మనంబును సందియమాక్రమించు స
న్నతులకునట్టి వర్తనలు నచ్చవు మేత్తమనంబు లుండుట॥”

“తే॥గీ॥ మృదులవృద్ధియంబు కాతన్యగదితమగునె?

జ్ఞానమజ్ఞానముల్ బ్రకాశంబుతిమిర

మొక్కచోఁగూడి వర్తించునొక్కొక్క? న్నకృతి

యందు విధివిధానములెల్ల నమరియుండు॥”

“చ॥ అనుటయుఁ దోటనాకనుకొని యాదటికేగు బధంబునందు గ
ల్గిన పెనుశోకరానములొగి నిను పించుట లొక్క కాలమం
దనజరిగె॥ భ్రమంగనిరితోడనె యాతరుణుల్ రయోద్ధతి
జనివృద్ధయంబువేదన ఘనంబుగ నారసిరింతకన్నుల॥”

తే॥గీ॥ నల్లురుభరించునట్టి యందలమునందు

బూలదండల గుమగుమల్ బుగులుకొనఁగ

నేత్రములమూసి దేవుఁజింతించుచుండు

సరణిగూర్చుండియుండెఁ దేజస్వియొక్కఁడు॥

తే॥గీ॥ ముందుమంగళవాద్యముల్ మోగుచుండె

జక్కిసాంబ్రాణి ధూపవాసనలునగడె

వెన్ననేడ్పులు మాత్రమువిన్నునంటె

వింతయయ్యెఁ జారుమతికీవృత్తమెల్ల॥

చ॥ జగము తెఱంగులక గనిన జ్ఞానివ సంత్తిఁ గొత్తతాన యి
ట్టిగతులు? గుంపులోనికివడి జనివృద్ధనొకర్తుగాంచి, యే
మిగతినితండుబోయెనని మించినకోర్కిని బ్రశ్నసేయ, న
మ్మ! గరళ పానమీతనినమాయకు నిక హరియించెగ్రూరమై”

వసంతి:-“తే॥గీ॥ గరళముకొ గోలజేయుదుఃఖంబ దేమి?
భార్యమృతినందెనే? దుష్ప్రవర్తనంబె
యామెది? కుమారుమానసమంత ఘనము
గాదె? యవ్వ. తెల్పవెమృతి కారణంబు.”

వృద్ధ:-“తే॥గీ॥ అమలమగునట్టి పతిభక్తియార్యభక్తి
దేశభక్తి సర్వేశుభక్తియునుగల్గి
కరమువెలుగొందు నాసతికాంతలందుఁ
బుష్పజగమున దామరపూవుబోలె,”

“తే॥గీ॥ విద్యలను నేర్చి వినయానవెలసిప్పిశరు
లంభజించును సకలకల్యాణగుణుఁడు
దేశసేవకులందు వర్తించునుతుఁడు
దనువునందుఁ బాణిణంబు విధిమ్ముచోప॥”

“చ॥ సుతుఁడును భార్యయుకొ దనకుజోకలు జేసిసుఖమ్ముఁగూర్పదు
ర్మతయయి యోర్వలేమి గదురక హృదయంబున సోదరుండు సం
తతమును పాయమారసిమనంబున హాలహాలంబొసంగి యీ
గతి నొడఁగూర్చెనొకమునఁ గ్రౌర్యపు సేతలుగాంచుమమ్మనో

చ॥ అననయనంబులం దొనికెల్లవసంతికి వేడినీరు; వం
దనమని నిల్వితేక చెలివగ్గరకున్ ననుచున్ బయంబ యం
చున నయనమ్ములొత్తుకొనెఁ జూడదు గాజెలియంచునెంచి, చూ
పునల వసంతి పెనిడిన పుణ్యపుఁ గొమ్మయెఱింగె నంతయున్॥

“చ॥ చెలియెదియో విషాదములచిక్కిము గూర్చివచింపనుంటి వా
తలపులు బింబితంబులుగదాపెను లంబగు నీమఃఖంబునన్
దెలుపుము దుఃఖివృత్తములె తీయములొమదికెట్టి బాధలున్
గలుగవునాకు నీమదివికారముఁ దాచిననానబెట్టితిన్॥

వసంతి: —

“ఉ॥ కల్లులురావునాకని జగంబటు లుండగ నీమనంబుకేఁ
దెల్లముగాదె సత్యమునుఁదెల్పుఁగ నానలవేల? నీకునా
యుల్లముదెల్పనంచనిననూరక యుండవె? నీకుదాపగాఁ
జెల్లునె యేరహస్యమువచింపక నీచెలికారమెంచినన్”

“ఉ॥ త్రోవనువాద్యసంతతులు మోగించునుంక గషాయధూపధూ
మానళిరేగఁగాఁ గెలకులందుఁ బరీమళపుష్ప సంతతుల్
దావళమైగళంబునఁ గళల్బరపన్ మనుజుండొకండు
జీవియొకండు దేబడె వచించితినున్నది యున్నయట్టున్”

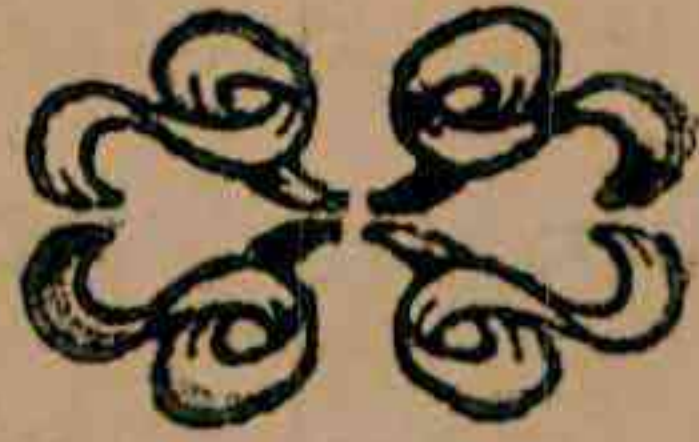
చారుమతి: —

“ఉ॥ నీవువచించుమాటలు గణించిన సత్యముగాగనోచు, నీ
జీవితమంత నారసినచెల్వనుగాన నసత్యమంచు నీ
కోరివినినూపి కున్న ననగూడదు నీవచనంబు; దుఃఖిపున్
జేవనుఁజూపునేడ్పులు వచింపవెయేటికి మంగళంబులన్”

చా రు మ తి

సప్తతి:- "తే॥గీ॥ చెప్పెదనుగాని యగ్నివర్షించుచున్నో
య త్తలంబెక్కె మార్తాండుఁ డరయుమబల
సదనమందున మనవారలెదురుజూచు
చుందురగు దమంచరవిందనయనఁ
దోడ్కొనివసంతి యింటికై తోటవీడె"

సంపూర్ణము.

మావద్ద దొరికు గ్రంథముల జాబితా.

అనుభవ చికిత్సాదర్పణము. వెల రు 2-8-0.

ఇయ్యది నాడీనక్షత్రమాల మున్నగు గ్రంథములను రచించిన వైద్య సంప్రదాయ ప్రవీణుండగు వసంతపురం లోకరాజు మునయ్యగారిచే వ్రాయబడినది

నాడీనక్షత్రమాల. వెల రు 0-4-0

నీతిసుధానిధి.

ఇయ్యది కవిత్రయముచే రచియింపబడినది. వెల రు 0—12—0

అభినవ నుమతిశతకము.

ఇయ్యది మహాబుమియ్యాగ్ గారిచే వ్రాయబడినది. వెల రు 0—4—0

లలిత.

ఇదియొక నవల గ్రంథకర్త దేవమణి సత్యనాథగ్. వెల రు 0—12—0

స్తీతావన వాసము.

ఇయ్యది వేంకటపార్వతీశ్వర కవులచే వ్రాయబడినది. వెల రు 1—2—0

కలభాషిణి విజయసేన. [నవలలు]

ఇదియొక నవల, [బుక్కపట్టణము స్థానింహార్యలు] వెల రు 0—10—0

జయచంద్రవిజయము.

ఇయ్యది యొక నవల [నిడమర్తి వేంకటనరసింహారావు] వెల రు 1—0—0

తిన్నురును మంత్రీ

[చిలుకూరి పీఠభద్రరావు] దీనివెల రు 1—0—0

అద్వైతానంద ఆశ్చర్యన అమృతసారము వెల రు 1-4-0

ఇయ్యది వేదాంతగ్రంథము బొమ్మన రంగస్వామిరెడ్డి గారిచే రచింపబడినది.

ఈ గ్రంథములు గాడిచర్ల హరిసర్వోత్తమరావుగారి ప్రకటితములు

ప్రభుత్వము	వెల రు 0—8—0
మూర్ఖరాజు	[మహాత్మ గాంధీవివచితము]		0—6—0
శ్రీరామ చరిత్రము	0—8—0
అబలాస్థచ్ఛరిత్ర రత్నమాల భాగము I	...		1—0—0
,, II	...		1—4—0
అబ్రహములింకను	0—12—0
ప్రచ్ఛన్నపాండవము	0—12—0
వోటు	0—8—0
ముసలమ్మ మరణము	(కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి)		0—4—0
నీతిధర్మము	0—6—0
సంపూర్ణ స్వరాజ్యము	0—6—0

మనోగత ప్రశ్నోత్తరప్రకాశిక శాస్త్రము.

ఇయ్యది గాడిచర్ల కృష్ణరావు గారిచే నవీనముగా సంస్కృతశ్లోకములు వాటి
తెనుమయిన తెనుగు తాత్పర్యసహితముగా వ్రాయబడినది. వెల రు 0—4—0.

శరన్నపరాత్ర పద్యావళి

సతావధాని, కవిసింహ, రాజశేఖర వేంకటశేషకవులచే రచింపబడినది వెల 0-2-0

కృష్ణవేణి. (పద్యకావ్యము)

ఇయ్యది కలచవీడు వెంకటరవణాచార్యులచే రచింపబడినది వెల 0-6-0

జనోపకారిణి స్తోత్రము

ప్రొద్దుటూరు.

త ప్ప వ్వు ల వ ట్టి క

పట్ట	పంక్తి	తప్ప	ఒప్ప
అనంతరక	7	చుండి	చుండి
"	"	నెరుంగు	నెఱుంగు
1	1	అకారంబున	అకారంబున
3	4	నరణి	నరణి
4	13	గూర్చి	గూర్చు
5	3	గొనునో	గొనునో
6	14	నాకుగా	నాకుగా
7	12	గలుషమోయని	గలుషమొలయని
"	18	బడచుం	బడుచుం
8	17	మేత్త	మేత్త
9	3	విద్యార్థివై	విద్యార్థివై
"	5	కెలున	కెలున
10	4	టల్లే	టిల్లే
"	8	బాధించునే	బాధించునో
"	"	తలచు	తలచు
"	16	వాసింప	హింసింప
12	7	బ్రవంచ	బ్రవంచ
14	3	టల్లుక్	టిల్లుక్
"	17	వాగ్దాటి	వాగ్దాటి
"	20	దెల్పుంగదె	దెల్పుంగడె
17	2	వేదాంతుల	వేదాంతుల
18	16	హేయంబు	హేయంబు
19	1	హీనపు	హీనపు
20	1	గ్రోత్తరానె	గ్రోత్తరానె
"	18	కృత	కృతి
21	15	చునుజుండొకండు	గడునుత్సవంబునక

కృష్ణవేణి

ఆంధ్రపత్రికా అభిప్రాయము.

ఇది నాల్గవ శాసములతో సరసముగ వ్రాయబడిన యొకచిన్న ఖండకావ్యము. కలచవీడు వేంకటరమణాచార్యులవారు దీనిని రచించిరి. కృష్ణవేణి శంకరులపేరిమ కథ ఇందలి ఇతివృత్తము. కథానాయకులగు కృష్ణవేణి శంకరులు అబాల్య ప్రవృద్ధిస్నేహులు. సరళహృదయులు. పరస్పరాను ప్రకృతహృదయులు. శంకరునితిండి ధనాశచేత వరశుల్కమునకా నించి కృష్ణవేణినిగాక వేటొక్కయువతిని తనకుమారునకు పరిణయముచేయ సంకల్పించుటయును శంకరుడు అనేకవిధముల తండిమనస్సును త్రిప్ప ప్రయత్నించుటయును, తండిపట్టుదలయే నెగ్గి చివటకు పరిణయము సిద్ధముకాగా శంకరుడు మరొకకాంతను వివాహమాడుచున్నాడను వార్తవిని కృష్ణవేణి హృదయ మవిసి మృతినొందుటయును, శంకరుడు పిదప దేశాంతర గతుడగుటయును మున్నగు కథాంశములు చాల మనోహరములుగను హృదయాకర్షకములుగాను వర్ణింపబడినవి. కథాంశములను ఆభివర్ణించుటలో చక్కని శయ్యయును. శయ్యోచితములగు మార్దనాదులను వెల్లడియగునట్లు కూర్చబడినది. (29—9—23 ఆంధ్రపత్రిక చూడుడు.)

వెల రు 0—6—0

దనోపకారిణి స్టోర్సు,

చౌగట్టూరు.